

Ako na presvedčivý zamilovaný príbeh?

.márió Gešvantner

Oceňovaný český autor Jan Němec sa svojím novým románom vydal na tenký ľad. „Napísať hodnotný milostný román v dnešnej dobe nie je jednoduché,“ tvrdí. Debata, ktorú kniha vyvolala, mu dáva za pravdu.

Jan Němec: *Možnosti milostného románu*.
Brno: Host 2019.

● **román** *Možnosti milostného románu* rozpráva príbeh jedného vzťahu. S klasickou, rokmi prevarenou aj prevarenou mustrou – zoznámia sa, dajú sa dohromady, sú spolu, rozídu sa. A opäť sa dajú dohromady a opäť rozídu. Ako však napovedá názov, autor sa pokúsil nájsť aj odpoveď na otázku, či a ako sa dá v dnešnej dobe napísať zamilovaná kniha.

.všetko sa nedá vymazať

Jan Němec sa na českej literárnej scéne preslávil svojím prvým románom *Dějiny světa*, v ktorom zbeletrizoval životný príbeh slávneho českého fotografa Františka Drtikola. Román získal v roku 2014 viaceré ocenení – Cenu Európskej únie za literatúru, ocenenie Česká kniha roka 2014, bol nominovaný na Cenu Josefa Škvoreckého a dokonca aj na Magnesiu Literu, čo je obdoba slovenskej ceny Anasoft Litera (paradoxne, v tom istom roku bol na Magnesium nominovaný aj Janov otec Ludvík za zbierku poviedok *Láska na cizím hrobě*). Aj preto sa čakalo, s čím autor príde tentoraz.

Němec sa vybral novým, absolútne osobným smerom. Rozhodol sa opísať svoj vlastný, práve skončený vzťah. A urobil to celkom detailne, intímne a pre niekoho narcisticky či až egoisticky. „Človek sa k tomu musí nejako prebojovať, nejako prepísať. Premýšľal som, či tento typ románu vôbec písať. Potom, keď som sa už odhodlal, tak som si dlho zvykal na to, že píšem vetu v prvej osobe a že podmet musím vnímať ako sám seba. Bolo to zvláštne, ošival som sa, že to nie je literatúra a že sa blamujem,“ vysvetlil začiatky práce na knihe sám autor. „Ale keď s ňou strávite pár mesiacov, tak si zvyknete a hranicu, čo na seba chcete prezradiť, stále posúvate. Hráte so sebou takú hru, že čo je v počítači, to môžete hocikedy zmazať. Lenže neskôr zistíte, že až také jednoduché to nie je, lebo všetko má v texte svoju funkciu a keď vytiahnete jednu kocku, padnú aj tie, čo sú na nej.“

Podľa Němca sa toto obnažovanie ukázalo ako zaujímavé, ako niečo, pri čom autor dokáže objavovať nové veci. Aj keď tvrdí, že sa pri písaní držal toho, aby neskĺzol do fabulácie a nesnažil sa o skvelé pointy a efektívne prostriedky, treba si uvedomiť aj fakt, že každý človek hovorí o sebe s istou autofikciou – postup, ktorý Němec zmieňuje aj v knihe. Tá je prirodzenou súčasťou každého rozprávania o sebe, každý z nás si momenty svojho života pamätáme mierne upravené, so subjektívnymi odtieňmi, s viac či menej optimistickým sfarbením. Němcovo prízvukovanie, že ide o prepis reality, však vyvolalo skôr odmietavé než obdivné reakcie.

.ide o postavu alebo o knihu?

Je to totiž ten typ knihy, ktorú buď miluješ, alebo nenávidíš. V českých médiách sa objavilo viacero kritik, ktoré knihu odmietli. Zaujímavé je, že väčšina z nich hodnotila knihu negatívne cez hlavnú postavu. Jeho nie vždy najsprávnejšie rozhodnutia, správanie, ktoré by mohlo niekoho iritovať, či názory, s ktorými nie každý súhlasí, boli akoby kritériom

celej knihy. Zrazu sa nehodnotila jej úroveň, ale (ne)sympatickosť hlavnej postavy, ktorá je zároveň aj rozprávačom a, samozrejme, aj autorom samotným.

Na jednej strane je neoddeliteľnosť troch úloh – postáv silnou stránkou výpovede, na druhej strane tým kniha vyvoláva skutočne široký diapazón reakcií aj vďaka (alebo napriek) tomu, ako čitatelia vnímajú vzťahy, ako nazerajú na úlohy ženy a muža v nich, čo prežili či o čom snívajú. Vtedy sa postavy zamilovaného románu hodnotia ľahko, až prvoplánovo. Prítom o ten vzťah v tomto prípade až tak nejde, veď hneď v úvode sa dozvieme, že je s ním koniec.

Němec však knihu osviežil viacerými paratextmi, odkazmi na obľúbené knihy, úryvkami z tlače. Rôznymi úvahami o tom, ako to v pároch môže, no nemusí fungovať. V knihe sa zamýšľa nad samotnou knihou, to je to pátranie, aké sú možnosti zamilovaného príbehu, ktorý nechce patriť do červenej knižnice, ale má ambíciu byť umeleckou literatúrou. „Nie je to len o tom, čo prežívate. Ale aj ako sledujete, čo prežívate, o hľadani, ako budú knihu čítať a prežívať ostatní,“ vysvetľuje autor. Sám vedel, že sa púšťa do riskantnej hry a že bude musieť viackrát ustáť balansovanie na hrane gýča. Práve to musela byť najväčšia výzva: zistiť, či sa dá presvedčivo a vierohodne vyrozprávať milostný príbeh bez toho, aby bol gýčovitý. Paradoxne, najbližšie k tejto hrane sa autor priblížil v scéne, keď hrdina vezme svojich starých rodičov autom na malý výlet. Zapadá slnko (gýč), staručký pár sa drží za ruky (gýč) a vie, že je to poslednýkrát (gýč). No napokon to funguje, lebo – život občas gýčový je. „Čo som mal robiť, keď sa to tak naozaj stalo? Jedine veriť čitateľovi, že to pochopí. Ak by som sa cielene vyhýbal gýču, prišiel by som o takéto zásadné momenty,“ priznáva.

.nina vracia úder

Jan Němec vytvoril na Spotify aj playlist skladieb, ktoré sa objavia v knihe alebo s ňou nejako súvisia a má celkom slušnú počúvanosť. Ako sám vraví, dostáva od čitateľov zaujímavé podnety (list venovaný jemu samému a pisateľovej láske zároveň, kapitolu, ktorou by sa kniha mohla končiť). Na Facebooku dokonca vznikla stránka *Nina vrací úder*, kde si neznámy autor (Němec sa zaprisaháva, že on to nie je), uťahuje z knihy aj trojjedinej postavy hrdinarozprávač-autor. Ak sa niekedy hovorilo o otvorenom texte, ktorý dotvára svojím čítaním a reakciami priamo čitateľ, tak *Možnosti milostného románu* majú svoj ďalší život. A je rovnako zábavný ako kniha. ●